

Diplomitööna arvestatud
Meesmuut
15 VII 42.

R. V.
TARTU ÜLILÕPTE
SISSEASTAOSKONN

17. juulil 42
38.

Stud.iur. VOLDEMAR VAARO

ISIKUVASTANE VÄGIVALD
KEHTIVAS ÕIGUSES.

DIPLOMITÖÖ.

A. B.
17995.

TARTU 1942.

Lüpetanud õigusteadeuskonna 21. VII 1942-a.

S i s u k o r d.

I

1. Süütegu. Süüteo mõiste ja rekvisiite.
2. Isikuvastane vägivald. Mõiste ja piiritlus.
3. Isikuvastane vägivald ja kehavigastus.
4. Isikuvastane vägivald ja teoga auhaavamine.

II

5. Isikuvastase vägivaldalla subjektid.
6. Isikuvastase vägivaldadelikti ese.
7. Käitumine.
8. Süü.
9. Kvalifitseeritud juhud.
10. Provokatsioon ja retorsioon.

Osundatud kirjandus.

1. Frank, Reinhard, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, Tübingen, 1931.
2. Kriminaalseadustik /KrS/.
3. Kriminaalkohtupidamisseadustik /KKS/
4. Kristal, H., Kehavigastuse mõiste ja liigid, ajakiri "Oigus" 1935.a. nr.7.
5. Liszt, F., Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Berlin u. Leipzig, 1921.
6. Minz, P., Kurss ugolovnago prava, osobennaja častj, Riga 1928.
7. Poznõšev, S., Osobennaja častj russkago ugolovnago prava, Moskva, 1912.
8. Saarmann-Matto, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud vaäljaanne, Tallinn, 1937.

I Osa.

1. Süütegu. Süüteo mõiste ja rekvisiite.

Ühiskondliku elu tekkides osutub vajalikuks reguleerida inimeste käitumisi. Tuleb tõrjata selliseid käitumisi, mis häirivad ühiskondlikku elu. Nii tekibki arusaamine kuriteost, mis kahjulik ühiskonnale. Riikliku korra tekkides sätitakse õigusnormidega kuriteod ning määratakse sundvahendid nende vältimiseks.

Kuid isikult saab nõuda ikka vaid sellist käitumist, mida ta on suuteline sooritama. Kui teatud teo sooritamine või sellest hoidumine seisab väljaspool ta võimeid, ei võiks sellist käitumist isikule arvata kunagi süüks. Nii võime süütegu määratleda kui antisotsiaalset, seadusvastast ning süülist teogu, mille sooritamine on keelatud karistuse ähvardusel.

Kehtiv kriminaalõigus sätib süütegu kui tegu, mis selle sooritamise ajal on seadusega keelatud karistuse ähvardusel.¹

Mainitud säte käsitab vaid tegu, mida peetakse süüteks.² Süüdlase kui ka süü sättimiseks esinevad erinormid. Kuigi süüteks loetakse igat käitumist, mis karistuse ähvardusel on keelatud selle sooritamise momendil, ei tule veel seeparast asuda seisukohale, et antisotsiaalsuse momendil pole mingisugust tähtsust.

¹
Kriminaalseadustik /KRS/ § 1

²
Vt. KRS § 39-60

Kehtiv seadus lubab seda ka mõnevõrra arvestada.

KrS § 1 sõnastusest järgneb küll, et süüteoks saab olla vaid tegu, kuid seepärast ei või veel öelda, et tegematusega ei saa kehtiva kriminaalseaduse seisukohalt süütegu sooritada. Seadustikus leidub hulk sätteid, mis kohtlevad tegematustki kui süütegu.

Lõpuks karistab kehtiv kriminaalseadus vaid selliseid käitumisi, mis seadusega on keelatud karistuse ähvardusel. Sellest järgneb, et süüteoks ei tule pidada selliseid käitumisi, mis keelatud teistes normatiivaktides peale seaduse. Seepärast ei saa õigusparaseks pidada isiku karistamist, kus käitumine on keelatud, näiteks, määrustega, otsustega või korraldustega. Muidugi on see mõeldav siis, kui otsused, määrused või korraldused sisustavad kriminaalnormi dispositiooni. Ainuüksi määruse, otsuse või korraldise puhul ei või määrata kellelegi kriminaalkaristusi.

*Seda
m. A. A. A.
§ 122, 123 jt.
sup. seadus
kõnele
deklaratsioon
seaduse
deklaratsioon
piires ke
4 m. A. A.*

Kriminaalseadusega kaitstakse nii riiklikke, ühiskondlikke kui ka erahuve. Viimased võime omakorda liigitada isikulisteks ja varalisteks. Huve, mis õigusnormidega on kaitstud, nimetame õigushuvideks ehk õigusvaradeks. Isikuliste õigusvarade sarjas tuleks nentida isiku elu, tervist, au, sugulist puhust jne. Isikuvastane vägivald kuulub isikulisi õigushuvisid ründavate süütegude hulka.

3
Näiteks tegu kõlbmata objekti suhtes jne.

4
KrS § 122, 123 jt.

2. Isikuvastane vägivald. Mõiste ja piiritlus.

Isiku elu, tervis, hääolu jne. on puutumatu. Teistel pole õigust neid rünnata. Isikuvastase vägivallaga rikutakse kehapuutumast, mis riivab teise isiku hääolu. Esineb palju riike, mille kriminaalseadustik ei tunne üldsegi sellist süütegu. Nii ei esine Saksa kriminaalõiguses isikuvastast vägivalda erideliktina nagu meil. ⁵ Niivõrd, kui käitumine pole karistatav kehavigastusena ega teoga solvamisenä, ei saa üldsegi käitumist pidada karistatavaks. Mainitud seadus kõneleb küll "Körperliche Misshandlungist" /§ 223/, kuid selle all mõeldakse ikka kehavigastusdelikti, mitte keha puutumist väljaspool kehavigastust. Šveitsi kriminaalseaduse projekt tunneb "Tätlichkeiten" kui eridelikti.

Nuhtlusseaduse kehtivuse ajal ei esinenud sellist eridelikti nagu kehtivas õiguses on isikuvastane vägivald. Seepärast lugesid mõned õpetlased /Foinitski jt./ sellise käitumise kehavigastusdeliktiks. Kehtiva õiguse seisukohalt aga tuleb isikuvastast vägivalda teravalt eraldada kehavigastussüütegudest.

KrS §438 sätib isikuvastast vägivalda kui tahtlikku või ^{löömist} muud vägivallategu, mis rikub teise kehapuutumast. Kuid mida

5
Reinhard Frank, Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, Tübingen, 1931, lk. 476-495. Vt. STGB Körperverletzung § 223-233.

mõelda kehapuutumatus all. Milles peab väljenduma kehapuutumatus rike?

Nagu ülal mainitud keelab seadus kahjustada isiku muude õigusvarade hulgas ka ta hääolu. Isikuvastane vägivald rikubki isiku hääolu, tekitades valu- või vähemalt ebamugavustunde. Tõsi ka teistegi süütegudega võib kaasuda nii valu kui ka ebamugavustunne, eriti kehavigastussüütegude puhul. Viimaste juures aga pole valutunde olelu määrava tähtsusega. Nii võidakse, näiteks, tuimendamiega tekitada kehavigastusi valuta. Isikuvastane vägivald ei saa esineda sel puhul kui puudub nii valu kui ka ebamugavustunne. Ebamugavustunne peab olema kehaline, mitte ainuüksi hingeline. Isikuvastane vägivald peab rikkuma kehalist hääolu. Kehalise hääolu ründamine moodustabki kehapuutumatus rike kehtiva Kriminaalseaduse mõttes.

Kehapuutumatus saadakse rikkuda väga mitmel viisil. Nii määrab ise seadus, et see võib toimuda nii löömisega kui ka igasuguse muu vägivallateoga. On oluline, et seaduspäratu käitumise toimele tekkis teisele kehaline valu või vähemalt ebamugavustunne. Muidugi saa esineda isikuvastast vägivalda.

Kui käitumine riivas vaid isiku kõrblat "minatunnet" ega põhjustanud kehalist kannatust, ei või olla juttu isikuvasta-

6

Vrd. K. Matto ja K. Saarmann, Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn, 1931, lk. 221.

7

Vrd. F. Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Berlin u. Leipzig, 1921., lk. 323.

sest vägivallast. Siis võib esineda vaid teoga auhaavamine.

Isikuvastane vägivald on lähedane nii kehavigastusele kui ka teoga auhaavamisele. Seepärast võrdleme isikuvastast vägivalda mainitud deliktidega.

3. Isikuvastane vägivald ja kehavigastus.

Nagu ülal mainitud on isikuvastase vägivalda ja kehavigastusdeliktide vahel palju ühiseid jooni. Kehtiv Kriminaalseadus ongi need süüteod mahutanud ühte peatükki. Kuid juba 8 peatüki pealkirjas räägitakse kahest erideliktist. Seega on kehtiva Kriminaalseaduse seisukohalt suur vahe kahe mainitud delikti vahel. Tegelikuses aga kiputakse neid delikte sarnastama, eriti esineb see arstide praktikas, kus igat väikest kriimustust, nahavigastust jne. loetakse kergeks kehavigastuseks. Arstiteaduslikust vaatekohast see võibki olla nii. Kehtiva Kriminaalseaduse sisule see aga ei vasta. Iga löömist, kriimustust, vähetähtsat vigastust ei või kaugeltki pidada kehavigastuseks kriminaalõiguse mõttes.

Kehavigastus peab endaga kaasutama tervisrikke. See rike võib olla kas alaline või ajutine, raske või kerge. Tervisrikketa ei saa esineda kehavigastust.

8

KrS 23 peat.: "Kehavigastamine ja vägivald isiku kallal!"

Tervisrikke all mõeldakse korrapäratust inimorganismis. Nimelt kaasutab tervisrikke muudatuse kas anatoomilises või füsioloogilises struktuuris, mis halvab organismi tegevust. Süüteo toimel peab tekkima muudatus organismis. Organismi tegevus peab muutuma halvemaks võrreldes endisega. Halvenemine võib ilmnedagi väga mitmel viisil. Nii võib see toimuda kas normaalse funktsiooni nõrgenemises või katkestumises. Edasi saab see toimuda ka nõrgenenud funktsiooni veelgi halvenemises või koguni sellise funktsiooni katkemises.

Isikuvastase vägivald puhul ei tohi esineda kunagi tervisriket. Siis on tegemist juba kehavigastusega. See on olulisi erinevusi mõlema süüteo vahel.

Isikuvastane vägivald on suunatud kehapuutumatuse vastu. Ta peab tekitama kannatanule füüsilist valu või vähemalt ebamugavustunnet. Kuid valu on tavaline nähe ka kehavigastuste man.

Kehavigastuse puhul aga võib valu ka puududa. On nõuetav vaid tervisrikke olelu. Organismi seisukohalt on isikuvastane vägivald vähemtähtis süütegu võrreldes kehavigastusega. Seepärast on see viidud ka erasüüasjade hulka. Kehavigastu-

9
Vt. Poznõšev, Osobennaja častj russkago ugolovnago prava, Moskva, 1912, lk. 103.

10
Matto-Saarmann, op.cit., lk. 217.

11.
H. Kristal, Kehavigastuse mõiste ja liigid KrS-s "Õigus" 1935, lk. 292.

12
Kriminaalkohtupidamiseseadus /KKS/ §5.

sed aga vastandina sellele kuuluvad avaliksüütegude hulka.

Isikuvastane vägivald peab põhjustama häire organis-
mis. See häire aga ei tohi põhjustada tervisriket. Häireta
ei saa kunagi esineda isikuvastast vägivalda. Häire aga
peab olema alati füüsiline, kunagi aga mitte ainuüksi hin-
geline.

Kõik füüsilised häired inimorganismis niivõrd kui nad
ei mahu kehavigastussüütegude alla, on isikuvastane vägivald.

Isikuvastase vägivaldaga võivad mõnikord kaasuda isegi
hetkelised tervisrikked. Need aga peavad olema vähemtäht-
sad ning täiesti hetkelised. Niipea aga, kui tervisriike pole
hetkeliselt mööduv, tuleb sellist käitumist kohelda kui keha-
vigastust. See küsimus tuleb lahendada igal üksikul juhul.
Siin üldpiire tõmmata ei saa.

Vastav käitumine võib ühe juures põhjustada tervisrii-
ke, teise juures aga võib see jääda isikuvastaseks vägival-
laks. Samuti võib käitumine ühele tekitada valu või ebanu-
gavustunnet, teisele mitte. Süüteo äramääramisel tuleb mui-
dugi subjektiivsete momentidega arvestada. Kuid teiselt
poolt ei tohi jätta kahe silma vahele ka objektiivset momen-
ti. Eriti tuleb objektiivset olukorda arvestada valu või eba-
nugavustunde määratlemisel. Kui süüdistava käitumine oli sel-
line, et see poleks tavalises olukorras saanud põhjustada

kellelegi ei valu ega ebamugavustunnet, ei või igakord seda lugeda isikuvastaseks vägivallaks, kuigi antud juhul võis kannatanu tajuda valu või ebamugavat seisundit.

Ad hoc juhul peab kohus tõendmaterjalist järeldama, millist mõju avaldas süükspeetav käitumine kannatanule. Tavaliselt määrab selle ära oskur, kelle arvamusega pole muidugi kohus seotud.

4. Isikuvastane vägivald ja teoga auhaavamine.

Isikuvastane vägivald algab süüdist, kus tekib vähemalt ebamugavustunne. Kõiki selliseid käitumisi, kus ei teki füüsilist ebamugavustunnet, ei tule pidada isikuvastaseks vägivallaks. Kehapuutumatus rikkumine võib mõnikord aga muutuda teoga auhaavamiseks. Isikuvastasel vägivallal on väga palju ühiseid pidepunkte teoga auhaavamisega. Ka auhaavamist on võimalik sooritada kehapuutumatusriikega. Kui, näiteks, silitab üks teisel käega üle näo, sülitab näkku jne., rikub see kahtlematult ka keha puutumatus. Kuid paraku ei tule sedaliiki kehapuutumatusriiket pidada isikuvastaseks vägivallaks. Säärastel puhkudel ei saa kannatanu tajuda ei valu ega ka füüsilist ebamugavustunnet. Kui käitumine on sooritatud solvamise sihiga ning üldsuse seisukohalt haavav,

on tegemist teoga auhaavamisega.

On mõeldav, et tegu sisaldab nii auhaavamist kui ka isikuvastast vägivalda. Karistamine toimub siis ideaalkonkurentsi sätete kohaselt.

Kui teoga auhaavamine sooritakse kehapuutumatuses rikkumisega, siis ei tohi see kunagi minna üle tervisrikkeks. ¹⁵

Saarmann-Matto eristades isikuvastast vägivalda teoga auhaavamisest leiavad, et kui esineb kehapuutumatus rike, siis on tegemist isikuvastase vägivallaga, selle puududes aga esineb teoga auhaavamine. ¹⁶ Edasi leiavad, et kehapuutumatuses rünne esineb tavaliselt kõikide isikuvastaste süütegude juures. Ka teoga auhaavamine on isikuvastane süütegu. Seega esineb ilmne vastuolu äsjamainitud vaadetes.

Kehapuutumatuses all mõtleme isiku õigust nõuda, et kaaskodanikud hoiduksid igasugustest aktidest, mis kuidagi võivad riivata isiku keha, teiste sõnadega - isiku keha on puutumatu teiste kaaskodanikkude suhtes. Keha puutumatuses rikkumisega on täiesti võimalik sooritada ka teoga auhaavamist nagu ülal mainitud, samuti isikuvastast vägivalda, kehavigastusi ja muidki isikuvastaseid delikte.

14.

Vt. ka Poznõšev, op.cit., lk. 111 jj.

15

P. Minz, Kurss ugolovnago prava, Riga, 1928, lk. 301.

16

Saarmann-Matto, op.cit., lk. 221.

Pole mingit vastuolu. Ei ole Saarmann-Matto arv see dnd.

Isikuline vägivald esineb sageli teiste süütegude elemendina. Süüteelemendina esineb isikuvastane vägivald, näiteks, röövimise jne. puhul. Teinekord aga on isikuvastane vägivald teiste süütegude eellülik. Sellisena esineb ta, näiteks, tapmise, kehavigastuse jne. juures. Nii võib isikuvastane vägivald osutada mõne teise süü katseks, teinekord iseseisvaks süüteks.

Kui isikuvastase vägivallaga sunnitakse kedagi mõnele käitumisele, siis on tegemist sundimisega, mitte aga isikuvastase vägivallaga. Viimase puhul ei tohi olla muid sihte, kui vaid kehapuutumatus rikkumine. Muidu on tegemist mõne teise süüteoga.

II Osa.

5. Isikuvastase vägivalladelikti subjektid.

Üldiselt saab subjektina isikuvastase vägivalla juures esineda iga isik. Passiivsubjektina ehk kannatanuna saab olla ka süüdimatu isik. Iseküsimus on see, kes saab tõusetada süüdistust. Nii võidakse rikkuda kehapuutumatust allealistel, hulludel jne. isikuvastase vägivalladeliktiga. Sellistel puhkudel saavad süüdistust tõusetada nende eestkostjad ja hooldajad.

Aktiivsubjektina võivad formaalselt esineda ka kõik isikud, kuid kõikide suhtes pole rakendatav karistus. Seega on tegevus nende suhtes efektitu.

KrS § 39 järgi ei arvata süüks süütegu, mille sooritas isik, kes selle sooritamise momendil polnud suuteline sellest hoiduma temast sõltumatute mõjurite toimetel. Iseasi on siis, kui isik ise asetab teadlikult enda sellisesse seisundisse, kus ta polnud suuteline süüteost hoiduma. Siin vastutab ta üldalustel.

*ku vältida
ei võeta
arvestust
33.1.1978*

17

Süüdimatus võib olla tingitud kas east, arenematusest,

17

KrS § 40

vaimsest või füüsilisest tervisrikkest.

Edasi ei tule süüteks ka sellist olukorda, kus isik nõuetava hoole ja ettevaatlikkuse juures polnud suuteline nägema ette käitumisjäreltusi ega saanud neid ära hoida. ¹⁹

Raskusi võib tekitada küsimus, kas vanemad saavad laste suhtes esineda süüteosubjektidena isikuvastase vägivalle puhul.

Kui vanem sooritab isikuvastase vägivalle lapse suhtes oma karistusõiguse teostamisel, kõrvaldab selline olund seadusvastasuse, samuti ka käsu ja seaduse täitmine. Kuid vanemate karistusõigus võib toimuda ainuüksi neis piires nagu on eraõigusega vanematele kindlustatud. Seda õigust ei tohi kunagi laiendavalt tõlgendada. Hooldus-ega eestkostesuhe ei anna kunagi karistamisõigust. Seepärast on isikuvastane vägivald täiesti mõeldav hoolealuste ja hooldurite vahel.

Abielusuhe kehtiva õiguse seisukohalt aga ei anna kunagi kummalegi abielupoolele karistusõigust teise suhtes. Kui üks abielupool rikub teise kehapuutumatus vägivaldselt, on tegemist isikuvastase vägivallega. Ainult mõnel juhul võib see muutuda problemaatiliseks. Nimelt võib selline olukord

18

KrS § 39

19

KrS § 42. Siia hulka kuuluvad juhus, sundimine jne.

tekkida suguvahekordades. Nagu ei saa esineda vägistamist abielupoolte vahel, nii ei saa kehapuutumatuse riket, mis sel puhul toimuks, pidada ka isikuvastaseks vägivallaks.

Isikuvastane vägivald võib esineda alati süäl, kus teo-sooritajal puudus selleks vastav õigus. See õigus peab olema kindlalt ning selgelt väljendatud. Kõik kahtlevad olukorrad tulevad tõlgendada kannatanu kasuks.

6. Isikuvastase vägivalladelikti ese.

Süüteoobjekti all mõeldakse seda õigushuvi, mida rünnatakse. Isikuvastase vägivalla puhul on deliktiesemeks kehaline puutumatus. Kõikide isikuvastaste süütegude puhul on objektiks isik. Isikuvastase vägivalla puhul aga isiku kehapuutumatus. Seadus kaitseb isiku kehapuutumatust kui iseseisvat õigushuvi. Kuid mitte igasugust kehapuutumatust ei tule pidada veel isikuvastaseks vägivallaks. Eelkõige ei kuulu siia sellised kehapuutumatuse rikked, mis esinevad mõnetoise süüteoolemendina või katsena. Edasi ei mahu siia ka sellised käitumised, mis tekitasid tervisrikke, nagu kehvastused, samuti ka need, mis ei kaasutanud endaga ei füüsilist valu - ega ka ebamugavustunnet.

7. Käitumine.

Käitumine, millega sooritatakse isikuvastane vägivald, võib olla väga mitmesugune. See võib ilmnedä löömises kui ka igasuguses muus vägivallaaktis. Löömine on vaid üks käitumisviise, mis võib põhjustada isikuvastast vägivalda, kuid löömine peab olema vägivaldne. Nii löömise kui ka mõne teise vägivallaakti toimet peab tekkima kannatanule füüsiline pahatunne nagu ülal käsitletud. Mõnikord võivad esineda väikesed häired organismis, isegi õige hetkeline ning vähetähtis tervisriike. Üldiselt aga ei või käitumine põhjustada tervisriiket. Muidu on tegemist kehavigastusega.

Väliselt ilmneb isikuvastane vägivald väikestes kriimustustes, plekikestes kehal, tursetes, väikestes verejookusudes jne. Ka võivad välised avaldused koguni puududa. On küllalt, kui käitumine oli sedaliiki, et selle toimet tekkis kohtu veende järgi vähemalt füüsiline ebamugavustunne. Ebamugavustunde määratlemisel ei tohi aga liialdada. Igast puudutusest, väikesest tõukamisest jne. ei saa veel tekkida kehalist ebamugavustunnet. Küll võib see riivata inimest hingeliselt. Viimane aga ei mahu isikliku vägivalla mõistesse kehtiva kriminaalseaduse sisu järgi.

Teiselt poolt peab pahatunne/valust kuni ebamu-
gavustundeni/ olema tingitud kehapuutumatuse rikkest. 21

Peaks keegi põhjustama teisele pahatunde väljaspool keha-
puutumatuse riket, ei mahu selline juhus isikliku vägi-
valla mõistesse. Kehapuutumause rikketa ei saa esineda
isikuvastast vägivalda.

Kehapuutumatust on võimalik rikkuda väga mitmel vii-
sil. Käitumine, millega sooritatakse seda peab olema ak-
tiivne. Tegematusega pole üldreeglina võimalik sooritada
kehapuutumatuseriket, seega ka isikuvastast vägivalda. Võib
olla sellisel juhul saab tegematuse toimel tekkida isiku-
vastane vägivald, kui keegi oli seaduse järgi kohustatud
mõnesuguseks käitumiseks, jättis aga selle sooritamata, mis
põhjustas pahatunde. Mõeldav ju selline olukord oleks, kuid
elus raskesti esinev. Isikuvastast vägivalda saadakse soo-
ritada päämiselt ikka aktiivse käitumisega, mitte aga tege-
matusega.

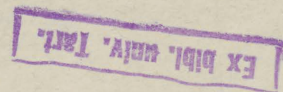
Käitumised, mis põhjustavad kehapuutumause rikke, või-
vad olla väga mitmesugused. Nad võivad seisneda peksmises,
löömises, tõukamises, pigistamises, kriimustamises jne. On
oluline, et selline käitumine rikub teise kehapuutumatust.

Isikuvastane vägivald algab momendist, kui seadusvasta-
se käitumisega rikuti teise kehapuutumatust. Kaitset maini-
tud süütegu kui üleastumine ei tunne. 22
21 Seepärast ei saa

Vt. ka Saarmann-Matto, op.cit., lk. 221

22

KrS § 49.

karistamine tulla kõne alla, kui kehapuutumatus jääb rikumata, kuigi käitumine oli sellele suunatud. Süütegu loetakse lõppenuks, kui on rikutud kehapuutumatus, mis tekitab kannatanule pahatunde.

Isikuvastane vägivald saab esineda nii korduva kui ka vältava süüteona. Vältava süüteoga on tegemist peksmise korral. Kui kehapuutumatus rikutakse, näiteks, peksmisega, mis võib vahetpidamata mõne aja vältada, siis algab süütegu peksmise algusega ning lõpeb peksmise lakates. Kuigi hoope jagati korduvalt ja mitmesse kohta, ei saa seda viia korduva süüteo alla. Iseasi on siis, kui rünne kehapuutumatus vastu kord lõppes, kuid algas uuesti, siis muidugi on tegemist korduva süüteoga. Korduva süüteo puhul tekib uus tahe kehapuutumatus rikkuda ning tahte realiseerimiseks tekib ka uus käitumine.

Kehapuutumatus võidakse rünnata nii üksinda kui ka mitmekesi. Kaasaaitajaid ja kihutajaid siin esineda ei saa, kuna KrS § 51 järgi saab üleastumiste puhul nii kihutajat kui ka kaasaaitajat karistada vaid seaduses mainitud juhtudel. Isikuvastase vägivalla puhul sellist sätet ei esine. Seega pole kihutamisel ega ka kaasaaitamisel mingisugust tähtsust. Karistamisele kuuluvad süüteo vahetud kordasaatjad.

Süüteo vahetuks kordasaatjaks tuleb muidugi lugeda neid, kes füüsiliselt sooritasid kehapuutumatusdelikti. Nii

tuleb, näiteks, vahetuks kordasaatajaks lugeda nii seda, kes hoidis teist kinni, samuti kui sedagi, kes lõi. Kinnihoidjat ei tule lugeda kaasaaitajaks. Kui aga kinnipidamine polnud füüsiline, vaid toimus mõnel muul viisil, ei tule sellist käitumist pidada isikuvastaseks vägivaldaks. Siin võib olla tegemist kas sundimisega, kinni hoidmise või kinni pidamisega, mitte aga isikuvastase vägivallaga.

Isikuvastast vägivalda saadaks sooritada vaid vastu isiku tahet. Kannatanu nõusolek kõrvaldab seadusvastasuse. Muidugi peab kannatanult selliseks käitumiseks nõusolek olema. Kui süüalune vaid arvas, et kannatanu on ta käitumisega nõus, ei kõrvalda see kaugeltki seadusvastasust. Muidugi ei vajatse nõusolekut expressis verbis väljendada. On küllalt, kui olukorrast saab nõusolekut järeldada.

Kui kehapuutumatus rike on toimunud distsiplinaar- karistusena, puudub süütegu, kui süüalusel oli seaduse järgi selleks õigus, samuti ka käsu täitmise puhul. ²³

Käsu täitmine saab esineda vaid sääl, kus esineb ülemuse ja alluvussuhe, sõjaväes ka vanema ja noorema vahel. Ülemuslik suhe saab tekkida muidugi ikka avalikõiguse alusel. Seda ei tohi vahetada ära peremehe ja teenija vahekorraga, kus sellise käsuandmine pole mõeldav.

Käsk ja käsuandmine saab esineda seega ikka vaid riigi- ja oma-²⁴haldusteenistujate vahel, kus esineb avalikõiguslik alluvussuhe.

Kuid mitte igasugune kasutamine ei kõrvalda seadusvastasust. Selleks, et käsu täitmine kõrvaldaks kriminaalõigusliku seadusvastasuse, peavad esinema järgmised tingimused: a/käsk peab olema antud ülemuselt,²⁵ b/käsk peab antud olema teenistuse alal, s.o. ametkohuseid täites, c/käsk peab saabunud olema pädevalt isikult ning nõuetavas vormis, d/lõpuks ei tohi käsk sisaldada midagi lausa kuritegelikku /Matto-Saarmann lk.35/. Teo kordasaatja pidi aru saama, et käsutäitmisega ei sooritata kuritegu. Kui käsutäitja oli selles teadlik siis vastutavad nad kuriteo puhul koos käsuandjaga.

KrS § 44 alusel pole süütegu ka selline käitumine, mis sooritatud seaduse täitmiseks. Siin võib tekkida küsimus, kas ainult seaduse täitmine kõrvaldab seadusevastasuse. Kas seadusel põhinevate määruste ja juhtnõrde täitmine ei ole suuteline kõrvaldama seadusvastasust. Selles küsimuses tuleb asuda seisukohale, et kui keegi oli kohustatud mõnesuguseks käitumiseks määruse, juhtnõõri või ka korraldise alusel, mis põhineb seadusel, kõrvaldab see seadusvastasuse. Sellistel puhkudel asjamaanitud normatiivaktid vaid konkretiseerivad seadust.

24

Saarmann-Matto, op.cit., lk.35

25

Saarmann-Matto op.cit., lk.35 asub seisukohale, et käsk peab olema saabunud otsejooneliselt ülemuselt. Vanemliku vahekorra tõttu käsk ei kõrvalda seadusvastasust. Seda seisukohta aga ei saa täiel määral tunnustada. On mõeldav ka vanema käsk nooremale. Nii sõjajärges kui ka politseis on vanema käsu täitmine kohuslik, kui see pole otse kuritegelik.

8. Süü.

Isikuvastane vägivald põhisüüteona on karistatav vaid ^{arstiga} ~~raha-~~
trahviga. Seega ta kuulub üleastumiste hulka. KrS § 48 järgi
kuuluvad üleastumised karistamisele nii tahtlikkuse kui ka et-
tevaatamatuse puhul. Nii pole isikuvastase vägivalla puhul su-
gugi oluline, kas isik soovis sooritada isikuvastast vägivalda
või ei. Kui ta käitumise toimele tekkis kannatanule pahatunne,
on tegemist süütega. On oluline, et käitumine oli seadusvasta-
ne ning selle toimele tekkis kannatanule pahatunne. On ükskõik,
kas see toimus tahtlikult või ettevaatamatult. Ettevaatamatuse
juures tulevad arvesse nii negligentia kui ka luxuria.

Isepärane seisund aga tekib siis, kui isik soovib mõnda teist
süütegu sooritada, ei saavuta sihti, kuid tekitab kannatanule
pahatunde. Kas ka sellised käitumised mahuvad isikuvastase vägi-
valla mõistesse. Selles küsimuses tuleks asuda eitavale seisukoha-
le. Kui, näiteks, keegi soovib teist tappa, solvata teo kaudu,
sooritada röövimist jne., ei saavuta aga ülesseatud sihti, kuid
tekitab kannatanule pahatunde, ei tule sedaliiki käitumisi pida-
da isikuvastaseks vägivallaks. Need käitumised on karistatavad
niivõrd, kui nad moodustavad vastava süüteo katse. Sääraste käi-
tumiste puhul ei saa ju rääkida ei otsesest ega kaudsest tah-
test tekitada isikuvastast vägivalda. Tahe on siin suunatud

sootuks teisele süüteoie. See pole aga kaugeltki veeli kaudne tahe ehk ettevaatamatus. Iseasi on muidugi siis, kui üht süütegu sooritades võis isik näha ette, et ta käitumine võib põhjustada isikuvastase vägivalda. Sellisel juhul esineb juba kaudne tahtlus isikuvastase vägivaldadelikti suhtes.

Isikuvastane vägivald on siis sooritatud, kui saabub tagajärg. Katse üldreeglina pole karistatav, Ainult mõne kvalifitseeritud juhu puhul on ka katse karistatav.²⁶

9. Kvalifitseeritud juhud.

Isikuvastast vägivalda kvalifitseerib seadus eelkõige objekti järgi. KrS § 439 järgi on isikuvastane vägivald kvalifitseeritud, kui see on sooritatud alljärgnevate isikute vastu: isa, ema, ülenevate sugulaste, riigipea, välisriigi riigipea, riigi ja omahaldusteenistujate vastu nende teenistuskohuste täitmisel olles ja sõjaväe vahtkonna tunnimehe vastu.

Teoviisi järgi on isikuvastane vägivald kvalifitseeritud juhul, kui see sooritatud sellisel viisil, mis oli eriti piinav kannatanule.²⁷

26

KrS § 439

27

KrS § 435

Kõigil ülalloendatud juhtudel on karistuse ülemmääraks vangimaja kuni kolm aastat. Kui aga isikuvastane vägivald äsjaloendatud isikute vastu vastu sooritati hingelise ärevuse mõjul, on karistuse ülemmääraks 1 aasta vangistust /KRS § 439/ .

Edasi on isikuvastane vägivald kvalifitseeritud juhtudel, kui selle sooritab laevateenija või reisija laevajuhi vastu. Karistuse ülemmääraks on siin vangistus mitte üle 6 kuu. Kui selline süütegu sooritati hingelise ärevuse mõjul, on karistuse ülemmäär 3 kuud vangistust.

Laevajuhi all tuleb mõelda isikut, kellele kuulub laeva navigeerimine. Ei ole nõuetav, et see oleks kapten, tüürimees või kipper. On oluline, et ta antud momendil oli õigustatud juhtima laeva navigatsiooni. On mõeldav, et kapteni puududes juhib laeva isik, kellel Merimeeste seaduse /RT nr. 28-1928.a., nr.94-1934.a./ alusel pole õigus laeva juhtida. Ka sellise isiku vastu sooritatud isikuvastane vägivald on kvalifitseeritud.

Aktiivsubjektina saab esineda laevateenija või reisija. Muidugi peavad nad olema samalt laevalt, kust laevajuhtki. Saarmann-Matto leiavad, et mainitud süütegu saab toimuda üksnes vaid reisu ajal ning üksnes laeval. Seaduse sõnas-

28

KRS § 442

29

Saarmann-Matto, op.cit., lk. 223

tusest seda küll ei järgne, kuid normi loogiline tõlgendus lubab seda siiski järeldada. Liiklus merel nõuab sageli, et laevajuhi käsklusi ja korraldusi tuleb rangelt täita. Vähimgi vääratus võib põhistada suuri ohte. Seejärel tuleb laevajuhi puutumatus eriti rõhutada. Kuid paraku on selline seisund ikka vajalik ainult reisu ajal. Sadamas seistes poleks sellisel olulist tähtsust. Kuna kõiki kahtlevaid olukordi tuleb tõlgendada süüaluse kasuks, siis, tuleks asuda seisukohale, et kvalifitseeritud juhused saab esineda reisu ajal laeval. Väljaspool laeva see toimuda ei võiks.

Laevateenija all mõeldakse isikut, kes on teenistuslikus suhtes laevajuhiga. Teenistussuhe tekib merimehe kandmisega munsterrolli ja säält kustutamiseks.

Reisija küsimuse lahendamine võib tekitada mõnevõrra lahkarvamusi. Kas mõelda reisija all igat isikut, kes viib laeval, s.o. faktilist reisijat, või üksnes neid, kes on laevaga juriidilises suhtes, s.o. juriidilisi reisijaid. Seaduslähemalt selle küsimuse kohta midagi ei sisalda.

Näib et reisija mõistesse tuleb mahutada ka neid, kes ilma juriidilise suhteta viibivad laeval. Ka nemad peavad samal määral alluma laevajuhi käsklustele nagu needki reisijad, kes laevajuhi loal ja nõusolekul viibivad laeval. Ei ole ju mõeldav, et "jänessed" oleksid asetatud paremasse õi-

gusseisundisse, kui teised isikud ning et nad omaksid laevajuhi suhtes suuremaid õigusi kui jurridilised reisijad.

Nii tuleks reisija mõistesse hõlmata kõiki reisi-
jaid, s.o. neid, kes faktiliselt viibivad laeval ning
reisivad viimasega. Selline seisukoht näib vastavat analüüsitava normi sisule.

10. Provokatsioon ja retorsioon.

Kellelegi pole lubatud rikkuda teise isiku õigusvallasid. Õigushuvide ründe puhul tuleb pöörduda riigivõimu poole, et karistada ründajat. Kuid raske on süüks pidada ka sellist käitumist, kus kannatanu tarvitab omaabi ründe tõrjamiseks või süüaluse karistamiseks.

Võrdne eelmisega on juhus, kui kannatanu ise põhjustas sellise käitumise. Sellistel puhkudel on tegemist retorsiooni ja provokatsiooniga. Juba roomlased leidsid, et vim vi repellere licet.

Kuid nii retorsiooni kui ka provokatsiooni juures on nõuetav, et vägivaldaktid oleksid tasavägised. Ei saa lubada sellist olukorda, kus solvamist tasutakse tapmisega või isikuvastast vägivalda raske kehavigastusega jne. See ristuks ülalmainitud põhimõttega, et väevõimuga võidakse väevõimu tõrjata. Üks võib ikka niivõrra ning nii raskelt teise õigusvarasid rünnata, kui võrra õigusparatu rünne on kahjustanud kannatanu õigushuvisid. Muidugi ei saa nõuda, et nii provokatsiooni kui ka retorsiooni puhul oleks tasumine toimunud just sama süüteoga. On nõuetav, et õigusvarasid, mida rünnatakse oleksid võrdsed.

Retorsiooni ja provokatsioonijuhte sätib isikuvastase vägivalle puhul KrS § 440. Nimelt võidakse süüdlast vabastada karistuse kandmisest: 1/ kui kannatanu kutsus välja isikuvastase vägivalda samaväärse või raskema isikuvastase vägivaldaga, üheväärse või raskema teotamisega. 2/ Kui kannatanu tasus süüalusele üheväärse või raskema vägivaldaga või samaväärse või raskema teotamisega. Mainitud sätteid ei tule aga rakendada sel juhul, kui isikuvastane vägivald on sooritatud riigi- ja omahaldusteenistujate vastu nende ametkohuste täitmisel olles või ametkohuste täitmise pärast.

Mainitud normi esimene punkt sätib provokatsiooni, teine retorsiooni.

Nii retorsioon kui ka provokatsioon, ei kõrvalda sea-

dusvastasust, vaid annab kohtule võimaluse karistusest vabastada süüalust. Kuid karistusest vabastamine pole kohtule obligatoorne, vaid suvaline. On täiesti mõeldav, et retorsiooni kui ka provokatsiooni puhul kohus ei vabasta süüalust karistusest, kuna seadus mainib, et "võidakse karistusest vabastada". Säärasel juhul peab süüalune esinema omakorda süüdistusega kannatanu vastu. Kuid siin võib tekkida ebamäärane seisund. Tekib küsimus, kas ka sel puhul võib kohus süüalust karistusest vabastada? Seadus ju sellist keeldu ei sisalda. Seega ei saa seadusvastaseks pidada, kui kohus vabastab süüaluse vastusüüdistuse puhul karistusest. Kuid sellist olukorda ei saaks kuidagi õigeks pidada. Nii retorsioon kui ka provokatsioon on rajatud võrdsuse põhimõttele. Kui vastusüüdistuse puhul vabastatakse süüalune karistusest, oleks võrdsuse põhimõte ilmselt rikutud. Võib olla see, kes oli vahejuhtumi põhjustajaks, jääb koguni karistamata. Selline olukord aga riivaks õiglustunnet. Seepärast tuleks asuda seisukohale, et säärasel juhul kui kohtualune on karistusest vabastatud, ei või vastusüüdistuse korral endist kannatanut karistada. Juhul aga, kui kohus pole vabastanud provokatsiooni või retorsiooni olelu tõttu süüalust karistusest, ei ole võimalik vastusüüdistuse puhul süüalust vabastada enam karistusest.

Et süüaluse käitumist retorsiooni või provokatsiooni toimele sooritatud süüteo alla viia, selleks on nõuetav, et mõlemad süüteod oleksid kausaalselt seondatud üksteisega. Üks seadusvastane akt peab põhistama teise. Edasi nõutakse, et nad peavad olma seotud ka ajalisel. Üldiselt peab tasumine järgnema aktile, mis selle kutsus välja. Kuid viimasest nõudest ei tule järjekindlalt kinni pidada. On mõeldav, et retorsiooni puhul toimub tasumine ajalisel vähe hiljem. Muidugi ei saa lubada ka selliseid ajavahemikke, mis pole loomulikud. Kui keegi soovib tasuda tagasi mõnda vägivallaakti, siis teeb ta seda ikka esimesel võimalusel. On aga selleks võimalusi olnud, kuid neid pole kasutatud, ei võiks selliseid juhte enam viia retorsiooni, alla. Ajalisel võib retorsiooniakt järgneda vahemikuga vaid siis, kui kannatanul puudusid võimalused üheaegselt seda tasuda. Selliseid juhte aga esineb tegelikkuses väga vähe.

Nii retorsiooni kui ka provokatsiooni puhul peavad mõlemad käitumised olema süüteod. Nad peavad vastama kõikidele süüteo rekvisiitidele. Iseasi on süüdivusküsimus. On mõeldav, et üks pooltest on süüdimatu. Ka sel puhul saab esineda nii provokatsioon kui ka retorsioon. Kui hull, alla 12 aasta laps või mõni teine süüdimatu isik sooritab seadusvastase vägivallaakti, on retorsioon mõeldav. Samuti võib süüdimatu provotseerida isikuvastase vägivalla.

Üldreeglina peab nii provokatsiooni kui ka retorsiooniaktiks olema algsüüdlane. Sellest nõudest aga ei tule eranditult kinni pidada. On mõeldav, et provokatsioon saabub ka kolmandalt. Igal juhul aga peab algsüüdlane olema sellega seotud. Näiteks, kihutab üks teist sooritama vägivallaakti kolmandale. Kolmas võib sel juhul tasuda ka kihutajale, eriti siis, kui kihutatav oli ise süüdimatu, näiteks laps, hullumeelne jne.

Retorsiooni ega provokatsiooni ei tule segada ära häda- kaitse ja hädaabiga. Nende vahel esineb olulisi erinevusi, eriti retorsiooni juures. Hädakaitse ja hädaabi on suunatud võõra õiguspäratu ründe takistamisele, retorsiooni kui ka provokatsiooni puhul aga on rünne juba toimunud. Siin vaid tasutakse võõra õiguspäratut rünnet.

Hädakaitse ja hädaabi isikuvastase vägivalla juures kõrvaldavad koguni seadusvastasuse. Retorsioon kui ka provokatsioon ei kõrvalda kunagi seadusvastasust, vaid annab kohtule võimaluse vabastada ainuüksi karistusest. Seegi pole kohtule kohuslik.